

Kapitola 19

Kulturní rozměr české zahraniční politiky

Jana Peterková a Eliška Tomalová

KULTURNÍ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: VÝCHODISKA A POLITICKÝ KONTEXT

Koncepce a záměry

Navzdory očekáváním předznamenaným pozitivním vývojem diskusí na téma rozvoje šíření dobrého jména České republiky v zahraničí, české veřejné a kulturní diplomacie v roce 2015, nebylo v roce 2016 dosaženo výrazných koncepčních ani organizačních změn, které by napomohly k žádoucí prioritizaci, koordinaci a spolupráci v dané oblasti. Kulturní diplomacie tak nadále zůstává funkční v dlouhodobě nastaveném schématu a setrvává v roli Popelky české zahraniční politiky. Je nutné nicméně dodat, že ačkoli nedochází k zásadním změnám ve vnímání agendy, lze vysledovat pozitivní trendy v oblasti sdílení informací a plánů činnosti v rámci každodenních aktivit zainteresovaných aktérů.

Vývoj české kulturní diplomacie byl v roce 2016 ovlivněn čtyřmi hlavními fenomény. Jednalo se o tematizaci a rozvoj sportovní dimenze české diplomacie, který byl předznamenán již podpisem Memoranda o spolupráci v listopadu 2015 ministrem zahraničních věcí Lubomírem Zaorálkem a předsedou Českého olympijského výboru (ČOV) Jiřím Kejvalem. Zadruhé došlo k vyvrcholení dlouhodobého a nesnadného procesu vedoucího k uznání užívání názvu *Czechia* jako krátkého jednoslovného označení České republiky v mezinárodním prostředí. Třetím tématem se staly změny ve vedení hlavního nositele české kulturní diplomacie v zahraničí – Českých center (ČC), které byly provázeny dosud bezprecedentním zájmem o danou agendu na politické i mediální úrovni. V neposlední řadě se odehrála série změn spojených s redefinicí a prioritizací vztahu mezi státem a českými krajany v zahraničí.

Z koncepčního hlediska nebyl vydán žádný přelomový dokument vztahující se ke kulturní dimenzi české zahraniční politiky, jež je nadále rámována především *Koncepcí zahraniční politiky ČR* (schválena 13. 7. 2015).¹ Kulturní a veřejná diplomacie je zde zmíněna v rámci části 4.5 (s. 10–11) jako součást šíření dobrého jména ČR v zahraničí. *Koncepce zahraniční politiky ČR* předjímá aktualizaci dalšího koncepčního

materiálu, který se věnuje výhradně prezentaci ČR v zahraničí – *Koncepci jednotné prezentace ČR*,² která byla přijata v roce 2005 a dosud představuje jediný ucelený koncepční dokument pro danou agendu. V roce 2016 nicméně nedošlo ke schválení aktualizované verze zmíněného dokumentu. Jediným koncepčním posunem je tak vstoupení v platnost nové *Strategie činnosti Českých center 2016–2019*,³ která utváří základní rámec činnosti Českých center ve střednědobém horizontu.

KULTURNÍ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: AGENDA A UDÁLOSTI

Prezentace kultury a „velká výročí“ jako hlavní osa vnější prezentace

Tematické zaměření české kulturní diplomacie nebylo zastřešeno výrazným tématem, jež by spojovalo zainteresované aktéry domácí i zahraniční dimenze české veřejné diplomacie. Nedošlo ani k posunu ve formulaci základních sdělení směrem k zahraničnímu publiku. Z tohoto hlediska byl tedy opět rok 2016 stejně jako předchozí období segmentován v rámci vnější prezentace okolo významných výročí. Výročí jako hlavní téma spojené s „*podporou kulturní identity, kulturní rozmanitosti a mezikulturního dialogu*“ jsou zmiňována jako jedna z hlavních os státní kulturní politiky v rámci *Plánu implementace Státní kulturní politiky na léta 2015–2020*.⁴ Jejich význam je nejen symbolický, ale má dopady i na mechanismy spolupráce mezi jednotlivými aktéry působícími v oblasti české kulturní politiky a kulturní diplomacie. Dá se říci, že právě díky neexistenci základních sdělení, na kterých by Česko stavělo svou vnější identitu, jsou úspěšně zvládnutá výročí zatěžkávací zkouškou spolupráce a schopnosti koordinace a dohody v oblasti vnější prezentace ČR.

Hlavními výročími roku 2016 se stalo 700. výročí narození Karla IV. a nedožitá osmdesátá narozeniny Václava Havla. Mezi prioritní akce je zařadila i Česká centra, která v souladu s dlouhodobým nastavením aktivit připravila putovní výstavy (ve spolupráci s Národní galerií, Univerzitou Karlovou, Ústavem pro studium totalitních režimů a Knihovnou Václava Havla). V případě Karla IV. šlo o výstavu *Císař na čtyřech trůnech* s podtitulem *Životní pout' Karla IV. ve 14 zastaveních*, v případě Havlova výročí šlo o výstavu *Václav Havel: Politika a svědomí (21. 4. 2016–7. 5. 2016)*. Obě výstavy byly doplněny doprovodným programem jednotlivých Českých center v zahraničí a v Praze.

Jak vyplývá ze zkušeností aktérů,⁵ jsou oslavy tzv. velkých výročí spojeny s řadou organizačních problémů. Jedná se zprv o nedostatečný časový předstih, se kterým se agenda spojená s výročími zahrnuje do celkových plánů aktivit. Zadruhé jde o nejasné vymezení hlavního cíle prezentace výročí, jakkoli si pracovníci zahraničních zastoupení cení své autonomie, chybí zde jasná definice priorit s přihlédnutím k regionálním cílům a rozdílnému chápání v kontextu cílového teritoria. Zatřetí se aktéři v zahraničí potýkají s podfinancováním agendy.

Zkušenosti spojené s přípravou a realizací akcí svázaných s danými výročími se projeví v roce 2018, kdy si Česká republika bude připomínat sté výročí vzniku Československa a padesáté výročí událostí roku 1968, jejichž přípravy započaly již bě-

hem roku 2016. Výročí roku 2018 jsou chápána jako výkladní top akce vnější prezentace ČR v daném roce. Reflexe této situace byla otevřena širokému spektru aktérů na straně ČR, došlo i k zahájení spolupráce se Slovenskou republikou, vzhledem ke společnému dědictví Československa. Bilaterální spolupráce zde představuje jisté specifikum oslav. Již v květnu 2015 bylo přijato společné prohlášení předsedů vlád České a Slovenské republiky, ve kterém je zdůrazněna tato bilaterální povaha výročí a vztah kulturní a zahraniční dimenze. Koordinací příprav byli pověřeni ministři kultury obou zemí ve spolupráci s ministry zahraničních věcí. Na české straně tak v roce 2016 vznikla neformální meziresortní pracovní skupina, jež vytvořila seznam akcí k významným výročím roku 2018 po resortech a ujala se plánovacích aktivit, jejichž hlavní těžiště bude spadat do roku 2017.

Sport – nové téma vnější prezentace ČR

Na základě širšího antropologického chápání role sportu ve společnosti patří sport do kulturní oblasti. Kulturní diplomacie má tedy i svou sportovní část. Proto využití potenciálu sportu, medializace velkých sportovních akcí a vlivové strategie spojené se zastoupením státu v mezinárodních sportovních organizacích představují základní motivační složky propojení sportovní oblasti s kulturní a veřejnou diplomacií a širším dobrého jména státu.

Od roku 1993 nedošlo v České republice k úspěšně završené snaze propojit dané aktivity. Podpis výše zmíněného Memoranda o spolupráci mezi MZV a ČOV v roce 2015 tak představuje první významný krok k vymezení české sportovní diplomacie (nebo také sportovní dimenze veřejné diplomacie). Rok po podpisu Memoranda se v Černínském paláci konala konference zaměřená na zhodnocení dosavadního vývoje spolupráce mezi MZV a ČOV, které se zúčastnili zástupci obou institucí, dalších aktérů zapojených do agendy šíření dobrého jména ČR v zahraničí, sportovních svazů a akademické obce. Hlavními tématy jednotlivých příspěvků a diskuse bylo zavedení jednoslovného názvu Czechia ve sportovní oblasti, možnosti spolupráce mezi aktéry, další vzdělávání sportovců a využití jejich potenciálů v rámci mezinárodních sportovních organizací, jež lze chápat jako zvyšování vlivu ČR v mezinárodním prostředí. Stěžejním výsledkem bylo hlavně zlepšení vzájemné informovanosti a představení plánů do budoucna. Důležitou součástí spolupráce mezi MZV a sportovními svazy je také pomoc zastupitelských úřadů při lobbování za pořádání mezinárodních sportovních akcí v Česku.

Krajanské vztahy a výuka českého jazyka

Vztahy s krajanskými komunitami v zahraničí patří ke stabilním součástem kulturní dimenze zahraniční politiky. Ve vztahu k zahraničním Čechům se protíná činnost různých aktérů. Stabilním prvkem je samostatné oddělení zmocněnce pro krajanské záležitosti na MZV, stejně jako Stálá komise Senátu PČR pro krajany žijící v zahraničí. Vztahy s krajany se dotýkají celé řady dimenzí, které vyžadují zapojení i dalších aktérů na státní i nestátní úrovni. Z vládních resortů to jsou ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, kultury, práce a sociálních věcí, průmyslu a obchodu, vnitra či spravedlnosti. Důležitým aspektem je i spolupráce s celou řadou nestátních subjektů.

Jako reprezentanta této skupiny je vhodné zmínit spolek Česká škola bez hranic, který se od svého vzniku rozrostl z jediného spolku do celé sítě a který se stal jak důležitým partnerem MZV v jeho vztazích se zahraničními Čechy, tak také do určité míry mluvčím a zástupcem nestátních aktérů ve vztahu se státem. V uplynulé době ve spojení s rozšiřováním okruhu dotčených aktérů vyvstala na státní úrovni potřeba koordinovaného přístupu. Ta našla v roce 2016 své vyjádření v diskusích na téma vytvoření koordináčního orgánu na úrovni státu, jenž by dokázal zajistit jak efektivní výměnu informací, tak i koordinovanou součinnost státních aktérů při řešení nejrůznějších otázek. Diskutovalo se např. o konkrétní podobě Meziresortní komise pro Čechy žijící v zahraničí jako budoucího koordináčního a poradního orgánu ministra zahraničních věcí.⁶

Činnost MZV, jako klíčového aktéra, je rozdělena především do tří základních oblastí. První tvoří finanční podpora kulturních projektů, druhou vzdělávací program pro krajany, zaměřený především na rozvoj znalostí českého jazyka, a třetí pokrývá administrativní úkony jako vydávání potvrzení o příslušnosti ke krajanské komunitě či vedení databáze krajanských spolků. V současnosti finanční podpora, jako nástroj krajanských vztahů, přetrvává, nicméně je směřována více na spolkový život a jedním z aktuálních témat je také uchování jazyka pro novou generaci.⁷

S pohledem na vývoj v uplynulých letech je možné vysledovat určitý trend, kdy v začátcích byla podpora cílena především na tradiční krajanské komunity v celém spektru činností, zatímco dnes je orientována spíše na podporu spolkového života. To samozřejmě nijak nesnižuje roli tradičních komunit, nicméně pozornost je věnována i zástupcům tzv. nové migrační vlny, tedy těch, kteří odešli do zahraničí po roce 1989. V tomto ohledu se podařilo dosáhnout značného propojení migračních vln, lze zaznamenat snahu o komunikaci i tvorbu sítě kontaktů. Velmi zajímavým příkladem je platforma *Czexperts.com*, což je komunita českých odborníků, kteří žijí v zahraničí. Iniciativa vznikla v roce 2016 v Berlíně a jejím partnerem se stalo České centrum Berlín. Společenství *Czexperts* pořádá různá setkání, workshopy nebo přednášky v širokém spektru problematik – od místních podmínek pro život až po odborná pracovní témata.

Výraznou změnu zaznamenala i tematická rovina, která se z jediného dominantního tématu, udržení českého kulturního dědictví v zahraničí, rozrostla do celého vějíře témat. Mimo kulturní a jazyková témata se objevují i aspekty ekonomické, uznávání dosaženého vzdělání, spolupráce s krajany při péči o dobré jméno země či v neposlední řadě i aspekty politické, volební účast nebo téma návratové politiky. V ekonomické dimenzi vytváří přesah směrem k ekonomické diplomacii portál „Podnikáme v zahraničí“ zaměřený na propojení českých firem a zahraničních Čechů, ať už v zahraničí podnikajících nebo se věnujících jiné činnosti (např. právní služby), které lze v oblasti exportu či investic využít.

Velmi důležitou dimenzí je i rozvoj vztahu Česka a české veřejnosti především k zahraničním Čechům. V této souvislosti si např. MZV klade za cíl kontinuálně pracovat na informovanosti domácí veřejnosti a rozvoji jejího vztahu k Čechům v zahraničí. Významný aspekt představuje v této souvislosti i formální uznání, jako jsou např. ceny *Gratias agit*, udělované každoročně ministrem zahraničních věcí. Jiným příkladem je projekt sdružení *Post Bellum*, který mapuje vzpomínky pamětníků na uplynulou dobu. V řadě případů jde také o příslušníky předlistopadových migračních

vln, jejichž paměť tvoří důležitou součást našich dějin. S vzájemným vztahem domácí i zahraniční české veřejnosti souvisí i informování, jak Čechů v zahraničí, např. prostřednictvím vysílání Radia Praha (Český rozhlas 6) nebo serveru *krajane.net* nebo domácí veřejnosti prostřednictvím zpráv o akcích, jako je právě udílení ceny Gratias agit nebo jako konference pořádaná komisí Senátu ve spolupráci s Českou školou bez hranic i dalšími aktéry v září roku 2016, na téma vztahu státu a jeho diaspory, kde se o tématech vztažených k zahraničním Čechům diskutovalo ve značné šíři.⁸

Velmi důležitým sektorem je také výuka českého jazyka, která je rozvíjena především v rámci „Programu českého kulturního dědictví v zahraničí na léta 2016 až 2020“.⁹ Pozornost je zde věnována jednak výuce českého jazyka zaměřené na krajské komunity, jednak na lektoráty českého jazyka a literatury. Hlavním odborným gestorem této oblasti je Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR. Okruh aktérů je nicméně mnohem širší a stejně tak pestrá je i nabídka. Kurzy českého jazyka tvoří součást činnosti Českých center, která nabízejí i možnost složení certifikovaných zkoušek. Například na Ukrajině se kurzy českého jazyka organizují i mimo Kyjev, v dalších velkých městech.

Věda, výzkum a vzdělávání

Oblast vědy a výzkumu a ve vztahu ke kulturní dimenzi zahraniční politiky, především mezinárodní spolupráce a prezentace výsledků české vědy a výzkumu, se v období několika posledních let setkává s narůstající pozorností státních orgánů. Věda a výzkum jsou také chápány jako důležitá součást ekonomické diplomacie ve vztahu k posílení konkurenceschopnosti české ekonomiky. I v oblasti vědy a výzkumu dochází na úrovni státní správy k protínání činnosti několika aktérů. V gesci MZV je téma péče o dobré jméno země v zahraničí jako takové, prezentace excelentních výsledků české vědy a výzkumu do této oblasti samozřejmě také spadá. Ve stručnosti jde jak o informování o takových výsledcích prostřednictvím různých komunikačních kanálů, které má MZV k dispozici, jako je portál *czech.cz*, nebo organizací prezentačních akcí, jako byly např. České technologické dny. V roce 2016 se odehrálo množství dalších akcí, ať už specializovaných prezentací nebo účastí na výstavách a veletrzích se zaměřením na moderní technologie, kde byly prezentovány výsledky české vědy a výzkumu. V ekonomické dimenzi je s tímto tématem často spojována agentura CzechInvest.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy se v rámci své odpovědnosti věnuje tématu mezinárodní spolupráce, podpoře akademických i studentských výměn i podpoře činnosti organizací, jako je např. CZELO – Česká styčná kancelář pro výzkum a vývoj v Bruselu.¹⁰ Tato kancelář nabízí českým výzkumným týmům jak prezentaci jejich výsledků, tak v neposlední řadě také možnost navázat kontakt a spolupráci s aktéry působícími v Bruselu, ať už jde o vzdělávací nebo výzkumná centra, popř. zapojení do evropských programů pro vědu a výzkum.¹¹

V oblasti prezentace výsledků vědy a výzkumu jsou výrazně zapojena Česká centra. Prezentují celou řadu projektů a aktivit s vazbami na téma české vědy a jejích výsledků. Vynikající tradici vědeckých úspěchů představují výstavy jako „Otto Wichterle – příběh kontaktní čočky“ nebo obdobný projekt věnovaný výzkumu prof. Antonína Holého. Příkladem současně zaměřených projektů je např. Czech

Innovation Festival, jenž se poprvé uskutečnil v červnu 2016 v Českém centru v Berlíně. Festival byl věnován oblasti ICT, tématu Průmyslu 4.0, i debatám o možné česko-německé spolupráci. Na akci se prezentovaly rovněž české startupy. S ohledem na aktuální zaměření je možné odhadovat do budoucna další jak tematický, tak i teritoriální rozvoj. Jinými příklady aktivit Českých center v této oblasti jsou festivaly vědy, vědecké soutěže, popř. setkání na bázi Science Café.¹²

KULTURNÍ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRA NIČNÍ POLITIKY: IDENTIFIKACE A CHARAKTERISTIKA KLÍČOVÝCH AKTÉRŮ

Ministerstvo zahraničních věcí ČR

Ministerstvo zahraničních věcí je v oblasti kulturní dimenze zahraniční politiky v mnoha ohledech klíčovým aktérem i koordinátorem celého spektra akcí. V rovině multilaterální je třeba připomenout jak Středoevropskou kulturní platformu, na jejíž činnosti Česko participuje, tak v bilaterálních vztazích Česko-polské fórum, jehož cílem je prohloubení stávající spolupráce mezi oběma státy mj. právě v oblasti organizace kulturních akcí, studentských i akademických výměn a také i společných vědeckých projektů. Tato podpora je realizována ve formě dotačních titulů, kterými MZV podporuje schválené projekty. Obdobný postup je uplatňován také v oblasti spolupráce s krajanskými komunitami v zahraničí.

V celkovém vyznění je vhodné zmínit posílení postavení tématu kulturní a zejména veřejné diplomacie v činnosti ministerstva. Toto je možné dát do souvislosti s aktuální *Koncepcí zahraniční politiky ČR* z roku 2015. Péče o dobré jméno země je zde uváděna jako jedna z prioritních oblastí. V praxi to znamená zásadní ukotvení tématu v činnosti instituce a také oporu pro rozvoj celého spektra aktivit. S odkazem na politickou rovinu je třeba zdůraznit zejména domácí dimenzi veřejné diplomacie a podporu diskusí o prioritách i výkonu zahraniční politiky, stejně jako její přibližování širší veřejnosti. Druhým tématem je důraz kladený na sportovní diplomacii a rozvoj vzájemné spolupráce se sportovními svazy. I tato dimenze má vazbu na péči o dobré jméno země, kdy jsou to často právě sportovci, kteří propagují jméno své země.

V oblasti evropské problematiky je vhodné zmínit i záštitu MZV spolu s Úřadem vlády ČR a dalšími institucemi nad třetím ročníkem Prague European Summit, který organizuje Institut pro evropskou politiku Europeum a Ústav mezinárodních vztahů. Cílem summitu je mj. etablovat Prahu jako jedno z míst na mapě Evropské unie, kde je vedena otevřená diskuse o otázkách strategického směřování EU mezi představiteli politické sféry, byznysu, akademiky i žurnalisty.¹³

Zamýšleným prostředkem koordinace činnosti a spolupráce mezi státním a nestátním sektorem je informační portál *Czechplatform.cz*. Portál funguje na principu databáze, kam je možné vložit chystaný projekt a hledat možné partnery, popř. najít takový, na kterém může subjekt sám participovat. Tyto informace pak mají sloužit např. zastupitelským úřadům při plánování činnosti, aby bylo možné dosáhnout co nejvyšší míry synergie. Konkrétní využití našel třeba u výzvy k účasti na oficiální prezentaci Česka v Japonsku v roce 2017.

Česká centra

Rok 2016 byl prvním rokem platnosti základního rámce činnosti Českých center – *Strategie činnosti Českých center 2016–2019*, která vychází z Programového prohlášení vlády ČR z 12. 2. 2014¹⁴ a navazuje na *Strategii činnosti Českých center 2012–2015*.¹⁵ Na základě nové Strategie je proklamovaným hlavním zahraničním cílem Českých center „*neustálé zlepšování povědomí o ČR, posilování její prestiže a dobrého jména v zahraničí. ČR si musí udržet a dále rozvíjet pověst demokratické, zodpovědné, důvěryhodné, vyspělé, kulturní a inovativní země, která je hodna pozornosti a zájmu, s níž se vyplatí jednat a kterou každý rád navštíví.*“ Hlavním domácím cílem je pak „*vytvořit z ČC v souladu se zájmy MZV klíčovou instituci mezi státními agenturami zaměřenými na prezentaci Česka v zahraničí, která nebude pouhým ‚prezentátorem‘, ale bude mít významnou odbornou a metodickou roli při plném respektování platných koncepcí a strategií svého zřizovatele*“.¹⁶ Dokument představuje analýzu současného stavu a nastiňuje základní směřování Českých center v daném období v kontextu teritoriální působnosti, hlavních oblastí činnosti, ročních plánů činnosti, vícezdrojového financování, působení v médiích a na širší veřejnost, provázanosti s aktivitami MZV a vnitřního rozvoje organizace. Závěrečná část je věnována provádění strategie.

Kromě vstoupení v platnost nové Strategie činnosti prošla Česká centra v roce 2016 změnou ve vedení organizace, a to nejen v osobě generálního ředitele, kterým byl v červenci 2016 jmenován Jan Závěšický. Závěšický působil v Českých centrech dříve jako hlavní metodik a zástupce generálního ředitele pro vnitřní legislativu a do ČC přišel se zkušenostmi z oblasti cestovního ruchu. Jeho jmenování vyvolalo rozporuplné reakce, a to jak uvnitř organizace, tak v rámci MZV – hlavního zřizovatele ČC. Od počátku působení v ČC usiloval o nastolení nové koncepční linie, rozvinutí teritoriální působnosti ČC a o silnější mediální přítomnost Českých center.

Personální změny ve vedení ČC vyvolaly řadu otázek ohledně dalšího směřování organizace, ale vzhledem k ročním plánům i dlouhodobým cílům ČC nedošlo k výraznému posunu v agendě. Lze proto říci, že z hlediska dlouhodobé perspektivy činnosti Českých center je možné vysledovat trendy, na něž se centra zaměřují. Jde o tři základní okruhy: iniciaci a podporu síťování, identifikaci příležitostí a podporu talentovaných českých badatelů, umělců a dalších osobností a jejich uplatnění v mezinárodním prostředí.¹⁷ Ve všech třech rovinách lze Česká centra vnímat částečně jako iniciátora, především však jako zprostředkovatele, který díky své odborné, administrativní, logistické a zejména teritoriální expertize nabízí příležitosti pro export české kultury do zahraničí a zapojení českých umělců a vědců do mezinárodního prostředí.

Důležitou součástí činnosti Českých center jsou také vlastní projekty i zprostředkování kontaktu mezi českým subjektem a místním partnerem v zahraničí. Jako velmi efektivní hodnotí sama Česká centra program kurátorských a novinářských cest zahraničních expertů do České republiky, který umožňuje detailní seznámení se s prostředím i osobnostmi v předem vybrané kulturní oblasti. Taková znalost později často stojí v pozadí aktivit, které prezentují českou kulturu v zahraničí.¹⁸

České literární centrum

V listopadu roku 2016, na základě rozhodnutí ministra kultury ČR Daniela Hermana a změnou zřizovací listiny Moravské zemské knihovny, přibyl do struktury aktérů české kulturní diplomacie nový prvek – České literární centrum (ČLC), které zahajuje svou činnost od ledna 2017. V kontextu vývoje agendy nelze tedy jeho aktivity ve sledovaném období hodnotit. Ze jmenovaného rozhodnutí lze nicméně již nyní vyvodit základní osu činnosti nové instituce a možné problematické stránky její existence, k nimž patří zejména vymezení pole působnosti ve vztahu k Českým centřům, jejichž aktivity jsou také zaměřeny na spolupráci v oblasti literární a podporu české literatury a překladu v zahraničí, a ve vztahu k Moravské zemské knihovně jako celku, jejíž je součástí.

České literární centrum se bude rozvíjet především v následujících oblastech:¹⁹ (1) propagace české literatury v zahraničí formou organizace české účasti na zahraničních veletrzích a formou spolupráce se zahraničními překladateli, bohemisty, nakladateli, literárními agenty; (2) spolupráce s literárními agenturami, které se zaměřují na vyjednávání autorských práv a jejich prodej zahraničním nakladatelům; spolupráce se zahraničními vydavatelstvími, kulturními a vzdělávacími organizacemi a institucemi na synergii propagace české literární a knižní kultury; (3) organizace rezidenčních pobytů českých autorů v zahraničních literárních centrech/domech a zajišťování rezidenčních pobytů zahraničním překladatelům, bohemistům, nakladatelům, literárním agentům, badatelům a dalším kulturně činným osobám se zájmem o českou kulturu a její propagaci, organizace stipendijních pobytů překladatelů a bohemistů ze zahraničí v České republice a studijních či tvůrčích cest českých spisovatelů v zahraničí; (4) příprava a realizace systémového řešení propagace české kultury ve formě tištěných a virtuálních materiálů; (5) aktivní navazování kontaktů se zahraničními partnery za účelem souvislé a široké propagace české literatury a kultury; (6) organizování literárních seminářů, autorských čtení, literárních výstav, vysílání českých spisovatelů na festivaly, veletrhy a další akce v zahraničí; (7) organizování a spoluorganizování literárních kolokvií a konferencí; (8) spolupráce s českými univerzitními pracovišti vzdělávajícími studenty české literatury a se sítí Českých center ve světě; (9) propojování pracovišť i jednotlivců, kteří mají zájem na rozvoji české knižní kultury a literatury, ČLC pro ně vytváří logistické zázemí; (10) zajišťování vzdělávacích kurzů rozvíjejících kreativní potenciál literárních textů pro vzdělávání a praktickou výuku a reflektujících význam literatury v kontextu kulturním a společenském; tyto kurzy budou určeny pro učitele české literatury, odborné knihovníky veřejných knihoven i širokou veřejnost; (11) provoz internetového portálu o literárním dění v České republice určeného především k prezentaci české literatury, českých autorů a aktuálního literárního života směrem do zahraničí; (12) spolupráce se sítí veřejných knihoven na výstavní a prezentační činnosti směřující k propagaci české literatury a rozvoji kreativního a kritického čtenářství; a (13) role informačního a kulturního centra pro odbornou a profesní veřejnost.

KULTURNÍ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY VE VEŘEJNÉM A MEDIÁLNÍM PROSTORU

Informování o činnosti Ministerstva zahraničních věcí ČR je mj. odpovědností právě Odboru veřejné diplomacie. Užívána je celá škála nástrojů, od webových stránek MZV jako celku až po stránky jednotlivých zastupitelských úřadů. Ministerstvo má také profil na Facebooku a rovněž i účet na síti Twitter. Na této síti je také poměrně aktivní i sám ministr zahraničních věcí. Dalším nástrojem je informační portál *czech.cz*, který přináší informace z celého spektra oblastí o životě v České republice. Výčet základních prostředků doplňuje zahraniční vysílání Českého rozhlasu, které je zaměřeno jak na zahraniční veřejnost, tak také na Čechy žijící v zahraničí.

Výrazným tématem roku 2016 se i ve veřejném a mediální rovině stalo představení krátkého jména státu a jeho zapsání do oficiální databáze OSN. Jednoslovný název Česko a jeho anglická varianta *Czechia* byly standardizovány již v roce 1993. Zatímco česká varianta se postupně etablovala k užití ve veřejném prostoru, obdobný posun zcela chyběl u cizojazyčných variant.

Vláda ČR přijala v tomto směru usnesení, kterým se rozhodla doplnit cizojazyčné překlady do oficiální databáze OSN.²⁰ To se postupně realizovalo v průběhu léta 2016. Tento akt se nicméně v mediálním a veřejném prostoru neseťkal s velmi vřelým přijetím a objevila se celá řada i negativních stanovisek. Ministerstvo zahraničních věcí na takový vývoj reagovalo vysvětlovací kampaní, jejíž součástí byla i diskuse v červnu 2016, která měla s touto otázkou seznámit zástupce z oblasti obchodu, sportu, marketingu i akademické sféry. Ministerstvo také následně vydalo dokument s doporučením jak krátký název státu užívat a kdy je vhodné užívat formální jméno státu a kdy naopak krátké. Reakce přítomných zástupců zejména z oblasti sportu nicméně ani tak nebyly příliš jednoznačné. S ohledem na další vývoj této otázky na mediální scéně, kdy postupně opouštěla centrum pozornosti, je patrně možné očekávat obdobný vývoj jako u české varianty krátkého jména, tedy postupné prosazení se, v dlouhodobém horizontu, krátké varianty k užívání.

Dalším tématem, které se ve druhé polovině roku výrazněji dotklo mediální scény, byla diskuse o dalším vývoji zahraniční sítě Českých center, spojená zejména s jejich právním postavením i financováním činnosti. Téma se objevilo v médiích jako součást informací z pravidelné každoroční porady vedoucích zastupitelských úřadů a u veřejnosti vyvolalo značný zájem. Česká centra na to reagovala zahájením procesu odborných konzultací jak v rámci struktury MZV, tak z části i s odbornou veřejností. Tyto diskuse pokračovaly i ve zbývající části roku, nicméně v roce 2016 ještě nebylo dosaženo finální rozhodnutí.

Domácí dimenzi veřejné diplomacie naplňují jak výše uvedené diskuse o krátkém jménu země, tak i celá řada dalších setkání a debat nad různými tématy. Z konce roku 2016 lze připomenout např. konferenci na téma sportovní diplomacie a spolupráce MZV jak s Českým olympijským výborem, tak s celou řadou dalších akterů z oblasti sportu.²¹

Na závěr roku 2016 MZV také představilo nový videospot, pod názvem *Česko tvoří skvělí lidé*.²² Propagační video bylo přijato poměrně příznivě. Ve svém obsahu

využívá jak dosavadní úspěchy české kultury, vědy i dalších oblastí, tak především jejich tvůrce a prezentuje významné a úspěšné české odborníky či odvětví s mezinárodním renomé.

K akcím, které se objevují v mediálním prostoru, patří např. také spoluorganizace tzv. Diplomatických salonů, které mají na MZV již několikaletou tradici. Jsou zajímavou příležitostí především pro studenty oboru mezinárodních vztahů k setkání s profesionály a k debatě nad aktuálními otázkami vývoje mezinárodního prostředí i role a postavení České republiky na mezinárodní scéně.

ZÁVĚR

Rok 2016 přinesl v oblasti agendy kulturní diplomacie a veřejné diplomacie ČR řadu dílčích úspěchů, které se vztahovaly k rozšíření tematického zaměření (sportovní diplomacie) a k zlepšování mechanismů spolupráce v kontextu hlavních rámců vnější prezentace – velkých výročí. Došlo také k významné redefinici a rozšíření chápání vztahu s krajanskou komunitou. Nedošlo bohužel k významnějšímu posunu v rovině koordinace a vyjádření nutné politické podpory, byť zde byly větší náznaky než v uplynulých letech, že zde zájem existuje.

Sledované období přineslo také více mediální pozornosti pro hlavního aktéra naší kulturní diplomacie – Česká centra, a to v souvislosti s personálními změnami ve vedení. Nešlo vždy o reklamu pozitivní, ale i tato forma posloužila připoutání pozornosti k tématu kulturní diplomacie a roli ČC. Jedním z hlavních otazníků roku 2017 tedy bude, kam budou Česká centra směřovat a zdali se jim podaří zachovat a upevnit svou roli. Bude to záviset opět na vedení organizace, spolupráci s ostatními aktéry vnější prezentace a na politické i finanční podpoře celé agendy.

Vzhledem ke stále více zdůrazňované roli domácí dimenze veřejné diplomacie zůstává také otevřenou problematika budoucnosti Českého centra Praha, které představuje jedinou pobočku ČC působící v domácím prostředí. Lze říci, že vzhledem k možnostem napojení na domácí a zahraniční sféru činnosti ČC a jeho jedinečnou lokaci v srdci metropole, je jeho současná situace nevyužitou příležitostí potenciálu centra, které by si v budoucnu zasloužilo více pozornosti.

V roce 2017 se také ukáže, jakým způsobem se začlení do struktury aktérů naší vnější prezentace nová instituce – České literární centrum zahajující svou činnost v lednu 2017. Jeho zřízení předpokládá součinnost s Českými centry i ostatními aktéry působícími v oblasti propagace české literatury, úvodní rok nové organizace ale ukáže vzájemnou vůli ke koordinaci a doplňování aktivit.

Další zkouškou funkčnosti systému v roce 2017 bude nastavení koordinačních mechanismů spolupráce v kontextu příprav oslav velkých výročí roku 2018. Ve své novodobé historii dosud Česká republika nepřikládala takový význam chystanému výročí jako právě v případě roku 2018, do kterého jsou zapojeny všechny resorty, domácí vzdělávací a výzkumné instituce, regionální aktéři, ale právě i zastupitelské úřady a agentury podílející se na šíření dobrého jména ČR v zahraničí.

Poznámky

- ¹ MZV ČR: *Koncepce zahraniční politiky ČR*. On-line: http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/analyzy_a_koncepce/koncepce_zahranicni_politiky_cr.html.
- ² *Koncepce jednotné prezentace ČR*. On-line: www.cot.cz/data/cesky/05_10/priloha_C1005.pdf.
- ³ Česká centra: *Strategie činnosti Českých center 2016–2019*. On-line: http://www.czechcentres.cz/_sys_/FileStorage/download/25/24271/strategie_cinnost_cc_2016_2019.pdf.
- ⁴ *Plán implementace Státní kulturní politiky na léta 2015–2020*, plán implementace státní kulturní politiky 2015.
- ⁵ Rozhovory autorek s řediteli/ředitelkami Českých center v zahraničí a s pracovníky ZÚ ČR v průběhu roku 2016.
- ⁶ Ustavení Meziresortní komise pro Čechy žijící v zahraničí vzala vláda ČR na vědomí v dubnu 2017.
- ⁷ Rozhovor na Odboru krajaňských vztahů MZV ČR, 29. 3. 2017.
- ⁸ Česká škola bez hranic: Diaspora jako partner mateřského státu. Záznam z jednání konference. On-line: <http://www.csbh.cz/konference-seminare/diaspora-jako-partner-materskeho-statu>.
- ⁹ Rozhodnutí o pokračování programu bylo přijato usnesením vlády ČR z 13. 5. 2015 č. 348.
- ¹⁰ Projekt Technologického centra AV ČR.
- ¹¹ CZELO – Česká styčná kancelář pro vědu, výzkum a inovace. On-line: <http://www.czelo.cz/cs>.
- ¹² Česká centra: Czech Innovation Festival. On-line: <http://berlin.czechcentres.cz/cs/program/detail-akce/czech-innovation-festival/>; dále též např. vyjádření Českých center z 26. 5. 2017. Science Café – neformální setkání vědců a veřejnosti v prostředí kaváren, jejichž cílem je přispět k popularizaci vědy. Samotný projekt Science Café je realizován především v Česku.
- ¹³ Prague European Summit. On-line: <http://www.praguesummit.eu/>.
- ¹⁴ *Programové prohlášení vlády České republiky*, 12. 2. 2014. On-line: https://www.vlada.cz/assets/media-centrum/dulezite-dokumenty/programove-prohlaseni_unor_2014.pdf.
- ¹⁵ Česká centra: *Strategie činnosti Českých center 2012–2015*. On-line: http://www.czechcentres.cz/_sys_/FileStorage/download/4/3673/czech-centres.pdf.
- ¹⁶ Česká centra: *Strategie činnosti Českých center 2016–2019*, op. cit., s. 3.
- ¹⁷ Rozhovor, Česká centra, 28. 4. 2017.
- ¹⁸ Vyjádření Českých center, 30. 5. 2017.
- ¹⁹ On-line: <https://www.mzk.cz/aktuality/ceske-literarni-centrum>.
- ²⁰ Vláda ČR: Usnesení vlády ČR č. 403 z 2. 5. 2016.
- ²¹ Konference se uskutečnila 29. 11. 2016.
- ²² On-line: http://www.mzv.cz/losangeles/cz/pozvanky_a_kultura/cesko_tvori_skveli_lide_videospot.html.